

O AUTONOMII V SOCIALISTICKÉM STÁTĚ

АВТОНОМИЯ В СОЦИАЛИСТИЧЕСКОМ ГОСУДАРСТВЕ

ÜBER DIE AUTONOMIE IM SOZIALISTISCHEN STAAT

EDUARD KUČERA

Jak ukazuje vývoj socialistických mnohonárodních států, není federace výlučnou formou státního řešení národnostní otázky. *Národnostní otázku lze řešit i v rámci unitárního (jednoduchého) státu prostřednictvím národnostně územní (oblastní) autonomie.* Použití té které formy závisí na konkrétních podmínkách vzniku socialistického mnohonárodného státu, na procesu nastolení a upevňování diktatury proletariátu na území bývalého kapitalistického státu. Tak na příklad konkrétní podmínky vzniku a vývoje sovětské moci si vynutily státní řešení národnostní otázky jak formou federace, tak i formou oblastní autonomie. V Čínské lidové republice, v Rumunské lidové republice a v Československu je národnostní otázka řešena národnostně územní autonomií. Tyto skutečnosti vedou k nutnosti osvětlit problematiku socialistické autonomie.

I.

Pokud jde *obecně o autonomii*, rozumíme ji *vnitřní samosprávu místních a národních záležitostí nesuverénní části jednoduchého státu.* Je zřizována jednostranným aktem ústřední moci stanovícím a vymezujícím rozsah pravomoci nejvyšších orgánů této části, jejich vztahy k ústředním orgánům státu a tím i její zvláštní postavení ve státě. Nejvyšší orgány autonomního útvaru (jednotky), tvořené z řad místního obyvatelstva, působí v rámci své kompetence a území samostatně.

Socialistická oblastní autonomie je samostatným uskutečněním státní moci národním státním útvarem (národní správní jednotkou) v mezích kompetence stanovené za účasti zástupců národního státního útvaru (národní správní jednotky) nejvyššími orgány státu. Národní státní útvar je nesuverénní součástí jednoduchého státu. Byl zřízen z iniciativy a za podpory ústřední moci jejím jednostranným aktem na

základě souhlasu a přímé účasti národa, který nevyužil právo na oddělení, a rozhodl se *dobrovolně setrvati* v novém — socialistickém — státě. *Je realizací národní svrchovanosti na autonomních principech.*¹⁾ Zajišťuje svobodný rozvoj národa, aniž porušuje jednotu a nedílnost státu. Proto je jednou z hlavních zásad státního zřízení socialistického mnohonárodního státu.

Z definice socialistické oblastní autonomie vyplývá, že je (obdobně jako federace) *formou státního řešení národnostní otázky*. Tato skutečnost nám zároveň ukazuje, která část obyvatelstva může a má právo organisovat svůj život na autonomních zásadách.

Autonomní útvar (jednotka) není v socialistickém státě *nahodilým zjevem*. Autonomní práva nemohou být dána jakémukoli obyvatelstvu jakéhokoli území. Zřízení autonomního útvaru (jednotky) předpokládá splnění určitých podmínek. V socialistickém státě je autonomní útvar (jednotka) nutný tehdy, jestliže se v něm vyskytuje *kompaktní oblast*, která je obývána *kompaktní většinou jednoho národa* (což nevylučuje, naopak předpokládá možnost soužití národních menšin na téměř území). Oblastní autonomie však nemůže být poskytnuta národní menšině, která netvoří kompaktní národní většinu na určité části státu. Taktéž nemůže být poskytnuta části národa, po němž stát nese jméno. Oblastní autonomie je tedy budována na *územně národním principu*. Proto ji také nazýváme *národně územní autonomií*.²⁾

Ačkoli je národnostní hledisko jednou z nejdůležitějších podmínek pro oblastní autonomii, není jedinou. Obyvatelstvo autonomního útvaru (jednotky) se vedle národního složení musí dále odlišovat svým *zvláštním způsobem života a životními podmínkami*. Územní oblast (její hospodářské zdroje) budoucího autonomního útvaru musí plnit požadavek aspoň *minimální hospodářské jednotky*, která je s to zabezpečit další hospodářský, politický a kulturní vývoj jeho obyvatelstva.

¹⁾ Státní suverenita znamená schopnost státu nezávisle a samostatně uskutečňovat jeho hlavní funkce. Rozumíme jí „stav nezávislosti určité státní moci na jakékoli jiné moci jak uvnitř hranic tohoto státu, tak i mimo ně“. (A. J. Vyšinskij: *Otázky theorie státu a práva*, str. 457, Orbis, Praha 1951.) Suverenita národů znamená především nezávislost a samostatnost národů v rozhodování o vlastním osudu, rovnost všech národů, právo svobodného vývoje národa, právo na sebeurčení až do oddělení.

²⁾ Je-li nositelem autonomních práv národnost (tedy ještě ne národ), jde o národnostně územní autonomii.

Při nastolení diktatury proletariátu a vzniku autonomního útvaru hrají dále důležitou úlohu jeho hospodářská odlišnost (zejména stupeň hospodářského vývoje a zvláštnosti hospodářské skladby) a z ní vyplývající odlišná sociální struktura a různý stupeň politického a kulturního vývoje.

Přiznání autonomních práv bez těchto podmínek není opodstatněno a nebylo by ani účelné, to je nesloužilo by upevňování ústřední moci a jednoty státu. Proto snahy o autonomii po nastolení moci dělnické třídy, nejsou-li splněny tyto podmínky, je zapotřebí bedlivě prozkoumat, zdali nejde o pokus svržené buržoasie a buržoasních nacionalistů podložit jednotu státu, oslabit diktaturu proletariátu.

Tak se také na podmínky oblastní autonomie díval vedoucí orgán Sociálně demokratické dělnické strany Ruska. Obecně byly obsaženy již v prvním programu SDDSR, který požadoval „širokou místní samosprávu, oblastní samosprávu v krajích“, ³⁾ pro takové jednotky, jako je Finsko, Polsko, Litva, Kavkaz atd. A oblastní samosprávou rozuměla SDDSR a především bolševici v čele s V. I. Leninem oblastní autonomii.

II.

Jaké jsou *přednosti a záporny* národně územní (oblastní) autonomie?

a) Jestliže kapitalismus volné soutěže byl charakterisován stmelováním národů, je průvodním zjevem imperialismu rozptylování (na př. vystěhovalectví) a promíchávání národů. Zejména dělnická třída a do určité míry proletarisované rolnictvo mnohých národů se dostávají do pohybu. Pronikají cizí národní organismy včetně kompaktních národních menšin obývajících mnohonárodní státy. S tímto zákonitým jevem oblastní autonomie jako národně územní autonomie plně počítá a z něho vychází. Autonomní útvar (jednotka) má nejen vytvořit nejvhodnější předpoklady pro svobodný a plný rozvoj národa (nebo národní menšiny) obývajícího určité kompaktní území, nýbrž i zajistit solidaritu a jednotu dělnické třídy a pracujícího lidu bez ohledu na národní příslušnost. Jeho úkolem je pomáhat bořit umělé přehradu mezi pracujícími jednotlivých národností, vytvořené buržoasním nacionalismem, a posilovat jejich jednotu. Tím vším vytváří oblastní autonomie podmínky k *novému dělení obyvatelstva* socialistického mnohonárodního státu — dělení podle tříd — a stává se školou *proletářského internacionalismu*.

³⁾ KSSS v resolucích a usneseníh sjezdu I., SNPL 1954, str. 32.

Oblastní autonomie vychází dále z toho, že v mnohonárodním státě za kapitalismu prochází hospodářský, politický a kulturní vývoj jednotlivých národů nerovnoměrně. Ekonomicky nejvyspělejší a tím i nejsilnější je buržoasie vládnoucího národa, která ve svých rukou soustřeďuje i politickou moc a kulturní nadvládu. Svého postavení využívá buržoasie vládnoucího národa k potlačování a vykořisťování (především pracujících) ostatních národů a národních menšin obývajících stát. Tento útlak vyvolává u potlačovaných národů hnutí obrany a probouzí v nich nedůvěru ke všemu, co pochází od vládnoucího národa. Jednou z forem obrany a projevu nedůvěry je snaha zabránit pronikání buržoasie vládnoucího národa a zesilování jejího vlivu, vytlačit ji z jejích posic. To směřuje, pod vedením národní buržoasie, k pokusům o národní uzavřenost, která je buržoasním nacionalismem živena a zesilována. Oblastní autonomie v socialistickém státě pomáhá dříve potlačeným národům zhostit se skořápky uzavřenosti. Vytváří vhodné předpoklady pomoci a vedení pracujícího lidu dříve potlačovaného národa proletariátem dříve vládnoucího národa k rychlejšímu hospodářskému, politickému a kulturnímu vývoji. Tím *přispívá k odstranění hlavního pramene třenic mezi národy v přechodném období od kapitalismu k socialismu — faktické nerovnosti národů* — zákonitě to pozůstalosti kapitalistického řádu.

Jednotlivé oblasti v mnohonárodním (národnostním) státě se odlišují od sebe svým národnostním složením a životními podmínkami. Tyto odlišnosti nelze dobře zachytit v jednotné celostátní ústavě a tak jednotlivé národy mohou nestejně vyúžit práv zaručených jim ústavou. Proto je nutno dát jednotlivým národním oblastem právo, aby mohly využít práv a svobod, zaručených jim ústavou podle konkrétních hospodářských, národních a životních podmínek k jejich co nejrychlejšímu rozvoji, aby jim přinesly co největší užitek. Jedině tak lze vytvořit *předpoklady k plnějšímu rozvoji politické síly lidu*. V určitých historických podmínkách je možné toho dosáhnout pouze prostřednictvím oblastní autonomie.

Oblastní autonomie zajišťuje při zachování jednoduchého (unitárního) mnohonárodního státu nejlépe spojení centra státu s jeho jednotlivými částmi. Vývoj potlačovaných národů ve většině případů zaostává za vývojem vládnoucího národa. Proto převážnou část obyvatelstva těchto národů tvoří rolnictvo. Oblastní autonomie se stává *formou výrazu*

třídního svazku dělnické třídy dříve vládnoucího národa s *rolnictvem* dříve potlačovaných národů. Je nositelem revolučního svazku, který je základem každé *stabilní a pevné diktatury proletariátu*. Svou *pružností* umožňuje, aby za podmínky, že zvítězil socialismus, *přistoupila* dělnická třída na přechodná opatření, navrhovaná drobnými pracujícími a vykořisťovanými rolníky, jestliže tato opatření *nepoškodují* věc socialismu, a vedla by k *upevnění* vlastní moci proletariátu.⁴⁾

Má-li být moc proletariátu v rámci autonomního území (na území národa dříve potlačovaného) upevněna, t. j. má-li býti svazek mezi centrem a národně územními součástmi státu co nejreálnější, musí se stát pracujícím masám mocí *blízkou, drahou a nepostradatelnou*. Dosáhnout plně uvedeného cíle lze jedině tehdy, bude-li jim mocí *srozumitelnou*. Předpokladem je národní školství, výstavba státních orgánů a institucí na národním principu (což znamená obsadit je především nejlepšími národními kádry a používat v činnosti státního aparátu mateřského jazyka), zajištění rozvoje kultury formou národní, obsahem socialistické. To vše maximálně přiblíží proletářskou moc pracujícím masám toho kterého národa tak, aby samy viděly, že nová moc a její orgány jsou dílem jejich vlastních rukou, ztělesněním jejich dávných tužeb. A... „to právě znamená uskutečnit v praxi sovětskou autonomii, neboť sovětská autonomie není nic jiného než souhrn všech těchto institucí svou formou ukrajinských, turkestanských atd.“⁵⁾

Zároveň však oblastní autonomie *zajišťuje v rukou ústřední moci rozhodování o všech, pro celý stát významných politických a hospodářských otázkách* a poskytuje autonomním orgánům hlavně administrativně politická, kulturní a hospodářská oprávnění čistě oblastního charakteru. Při zachování silné ústřední moci, za rozvinutí tvůrčích sil lidu autonomních částí roste nejen jednota státu, ale i jeho obranyschopnost.

Oblastní autonomie, i když *ruší staré poručíkování shora*, neruší jednotu státu, neruší jednotu pracujícího lidu. Naopak je povyšuje na *nový, vyšší stupeň proletářské jednoty* — proletářský demokratický centralismus. Současně vytváří hmotné i politické předpoklady k mohutnému rozvoji tvůrčích sil, dříve potlačovaných, nyní svobodných národů. Sblížuje pracující všech národů státu a zajišťuje jejich bratrský svazek. Proto se oblastní autonomie v různých svých formách ukázala

⁴⁾ V. I. Lenin: *Vybrané spisy* 2, Svoboda 1950, str. 231

⁵⁾ J. V. Stalin: *Spisy* 4, Svoboda 1950, str. 344.

za určitých historických podmínek velmi vhodným prostředkem k řešení národnostní otázky v socialistickém státě nebo i ve státě, kde dosud o moci nebylo ještě rozhodnuto, kde prochází proces přerůstání demokratické revoluce v revoluci socialistickou.

b) Oblastní autonomie je však *pouze formou řešení národnostní otázky*. Sama o sobě, bez určitého třídního obsahu, nic neznamena, naopak může být buržoasií zneužita. Toto nebezpečí se zvlášť ostře projevuje v období procesu probíjování diktatury proletariátu v kapitalistickém mnohonárodním státě. Svržení moci buržoasie vládnoucího národa posiluje silně růst nacionalismu buržoasií národů dříve potlačovaných. Tyto národní buržoasie, jsouce si vědomy, co se děje na území jejich starší sestry, se ze všech sil snaží odtrhnout. Znaží však sympatie pracujícího lidu národů k vítěznému boji revoluční dělnické třídy. Bezprostřední otevřené kontrarevoluční vystoupení buržoasie proti proletariátu dříve vládnoucího národa by urychlilo odhalení jejich vykořisťovatelských a potlačovatelských cílů před vlastním lidem a tím i její pád. Proto, aby otupila hrot revolučního hnutí a uvedla je do mezí jí přijatelných, žádá národní buržoasie „autonomii“ jako první krok k pozdějšímu odtržení. „... všechny tyto »národní rady« se domáhaly jen jednoho: dostat autonomii, tak aby ústřední moc nezasahovala do jejich věcí, nekontrolovala je. »Dejte nám autonomii a my uznáme ústřední sovětskou moc, nemůžeme však uznat místní sověty, které nesmějí zasahovat do našich věcí, zorganizujeme se, jak chceme a jak umíme, a se svými národními dělníky a rolníky budeme zacházet, jak se nám zlíbí«. To je ta svou podstatou buržoasní autonomie, které se domáhají buržoové, žádající pro sebe veškerou moc nad »svými« pracujícími uvnitř autonomie.

Rozumí se samo sebou, že sovětská moc takovou autonomii schvalovat nemůže. Udělit autonomii proto, aby uvnitř autonomie měla všechnu moc národní buržoasie, která žádá nevměšování sovětů, vydat... dělníky na pospas... buržoům — ne, na to sovětská moc nemůže přistoupit.“⁶⁾

Obdobné zneužití oblastní autonomie buržoasií, avšak ve větším měřítku, hrozí v období, kdy dělnická třída dosud nevybojovala plně politickou moc ve státě, kdy se buržoasie na moci více nebo méně podílí. Je to doba zuřivého třídního boje, jehož úkolem je rozhodnout otázku moci.

⁶⁾ J. V. Stalin: *Spisy* 4, Svoboda 1950, str. 89—90

V takových případech se národní buržoasie za podpory dříve vládnoucí buržoasie vehementně snaží oslabit pravomoc celostátních orgánů ve prospěch orgánů autonomních. Jde jí o to učinit autonomní útvar nezávislým na státě, na jeho vedoucí síle — dělnické třídě. Cílem je nejen zbavit se vlivu nepohodlné moci, ale i vytvořit pro sebe co nejvhodnější předpoklady k rozhodujícímu boji o moc v celém státě. Takové nebezpečí zneužití oblastní autonomie hrozilo české a slovenské dělnické třídě se strany slovenské buržoasie v letech 1946 — 1948, podporované buržoasií českou. Bylo zvyšováno zrádčovskou činností buržoasních nacionalistů v řadách Komunistické strany Slovenska, jejich snahou „odtrhnout se od Prahy“. Díky bdělosti a ostražitosti vedení Komunistické strany Československa, díky touze pracujícího lidu žít v jednotném státě a společně budovat svou lepší budoucnost, zůstaly tyto snahy bez podpory, jejich nositelé byli izolováni a nakonec lidem rozdraceni.

Autonomie v buržoasním státě, tak jako buržoasní stát vůbec, není schopna vyřešit národnostní otázku, naopak ji dále komplikuje a zostrňuje. Proto se i při posuzování otázky autonomie nutno ptát na její třídní obsah: autonomie pro koho? Autonomie pro buržoasii, aby lépe mohla potlačovat, vykořisťovat a utiskovat svůj pracující lid, aby jej mohla znovu uvrhnout do ještě horší poroby nebo k takové porobě vytvořit předpoklady. (Na př. otázka henleinovských a l'udáckých snah o autonomii — přesněji řečeno o separatismus — v letech 1936 — 1938, jejichž uskutečnění by bylo znamenalo oslabení dělnické třídy a pracujících národů Československa a otevření dveří dokořán k nastolení fašistické diktatury, jak to také ukázala historie po roku 1938.) Nebo autonomii pro dělnickou třídu a pracující lid k zabezpečení revolučního svazku mezi dělnickou třídou a rolnictvem jako záruku bezpečnosti proti intervenčním pokusům imperialistů. Dělnická třída v čele s komunistickou stranou je pro autonomii, „... kde by všechna moc byla v rukou dělníků a rolníků, kde by buržoové všech národností byli zbaveni moci...“⁷⁾

III.

V souhlase s marxisticko-leninským učením o národnostní otázce a oblastní autonomii uskutečňuje se výstavba socialistické autonomie na těchto *hlavních zásadách*:

⁷⁾ J. V. Stalin: *Spisy* 4, Svoboda 1950, str. 90.

1. Socialistická oblastní autonomie je budována v procesu výstavby socialistického společenského zřízení. Jejím základem je diktatura dělnické třídy (dosud realizovaná ve formách sovětské a lidově demokratické), která zabezpečuje moc pracujících toho kterého národa (národní menšiny). Tím odstraňuje sociální a národnostní útlak a vytváří předpoklady pro bratrskou spolupráci národů.

2. Oblastní autonomie umožňuje dělení obyvatelstva podle tříd. Je reálnou a konkrétní formou sjednocení národních území s centrem státu ve společném jednotném státě, která je státoprávním vyjádřením třídního svazku dělnické třídy dříve vládnoucího národa s pracujícími masami dříve potlačovaných národů. Tím přispívá k upevňování a stabilizování diktatury proletariátu na území celého státu.

3. Oblastní autonomie je prostředkem pro rozdělení mnohonárodního státu na oblasti především s hlediska národnostního, avšak též i vzhledem k hospodářským, životním a sociálním poměrům. Proto V. I. Lenin nazývá oblastní autonomii „národní“.⁸⁾

4. Oblastní autonomie vzniká na základě dobrovolnosti, neboť ten který národ dobrovolně setrvává s bývalým vládnoucím národem ve svazku, nevyužívá práva na oddělení (což nic nemění na faktu, že vymezení kompetence je konec konců jednostranným aktem). „Chceme jednotnou a nerozdílnou republiku Ruska s pevnou státní mocí, pevné státní moci se však dosahuje dobrovolným souhlasem národů“.⁹⁾

5. Oblastní autonomie zajišťuje suverenitu národa, jeho svrchovanost a právo na svobodný vývoj. Umožňuje samosprávu vlastních věcí národa. Tato skutečnost si vyžaduje:

a) původní normotvornou činnost orgánů autonomního útvaru (jednotky) ve věcech místních a národních a možnost v rámci kompetence vymezené jeho orgánům konkretizovat vyšší normativní akty vzhledem k podmínkám národním a místním;

b) aby orgány moci a správy autonomního útvaru, hospodářské správy, soudy, školy atd, byly tvořeny z řad místního obyvatelstva, aby byly přizpůsobeny národním zvláštnostem a pokrokovým tradicím té které národní oblasti, aby jejich činnost byla rozvíjena v mateřském jazyku, s plnou znalostí a respektováním místního způsobu života, obyčejů

⁸⁾ V. I. Lenin: *Vybrané spisy* 2, Svoboda 1950, str. 31.

⁹⁾ Tamtéž, str. 55.

a mravů. Tím vším činí oblastní autonomie moc dělnické třídy pracujícím masám jednotlivých národů srozumitelnou, drahou a blízkou.

6. Národy mnohonárodního socialistického státu jsou v době nastolení diktatury proletariátu na různém stupni svého vývoje. Tato skutečnost si vynucuje, aby organizace státního života na územích jednotlivých národů byla přizpůsobena konkrétně jejich stupni vývoje a zvláštnostem národního života. Proto není socialistická autonomie nic ztrnulého a jednou pro vždy daného, nýbrž je charakterisována neobyčejnou pružností projevující se v mnohosti jejích forem.¹⁰⁾

7. Oblastní autonomie je budována na demokratickém centralismu socialistického státního ústrojí, které svou hlubokou demokratičností zaručuje rovnost všech národů a širokou místní a oblastní samosprávu.

8. Oblastní autonomie vytváří právní předpoklady k odstranění faktické nerovnosti a tím k odstranění pramenů národních třenic.

9. Oblastní autonomie vytváří nejvhodnější předpoklady k využití přírodního bohatství oblastí a rozvoje produktivních sil.

10. Autonomní útvar (jednotka) není nositelem státní suverenity a nenarušuje jednotu a nedělitelnost státu, naopak je utužuje a povyšuje na nový vyšší stupeň.

Nejhlubším theoretickým základem otázky oblastní autonomie v socialistickém státě je marxisticko-leninské pojetí národnostní otázky, především však jeho součást, učení o socialistických národech. Po nastolení diktatury proletariátu odumírají staré buržoasní národy. Tak jak probíhá budování socialismu, vznikají a vyrůstají nové socialistické národy. Jejich růst odstraňuje poslední zbytky nedůvěry mezi národy. Roste solidarita a jednota mezi národy, sílí bratrské vztahy mezi nimi. Tím vším se posiluje jednota státu, rozvíjí se síly k výstavbě socialistické a komunistické společnosti a zajišťuje se zvýšená obranyschopnost země.

IV.

Formy oblastní autonomie jsou rozmanité. Závisí na stupni hospodářského, politického, kulturního vývoje toho kterého národa a na ostatních podmínkách (především na vzájemném poměru třídních sil mezi proletariátem a buržoasií a na průběhu třídního boje), v nichž se autonomní útvar (jednotka) uvádí v život a národ uskutečňuje svou národní svrchovanost.

¹⁰⁾ J. V. Stalin: *Spisy* 4, Svoboda 1950, str. 339—340.

vanost a samosprávu. Účelem té které formy oblastní autonomie je zabezpečit co nejuzší svazek mezi ústřední mocí státu a autonomní částí, zajistit co nejpevnější jednotu státní moci při rozsáhlé samosprávě vlastních věcí autonomními útvary (jednotkami). Zároveň však má za úkol vytvořit nejvhodnější podmínky pro co nejrychlejší hospodářský, politický a kulturní vývoj obyvatelstva autonomních útvarů (jednotek). A toho všeho lze jedině dosáhnout při respektování *konkretních historických podmínek* dané situace.

V Sovětském svazu se vývojem ustálily dvě hlavní, *klasické* formy oblastní autonomie, a to: *autonomie politická* (autonomní sovětská socialistická republika) a *autonomie administrativní* (autonomní oblast a národnostní okruh). Autonomní sovětská socialistická republika i autonomní oblast zajišťují svrchovanost národů (případně národností), jež je obývají. Avšak ani jedna z nich neznamená suverenitu státní. Obě řeší pouze otázky vnitřního života autonomního útvaru (jednotky). To, že nejsou nositeli státní suverenity, neznamená však ani v nejmenším omezování práv národů a národních menšin. Naopak práva národů, podle kterých se autonomní území jmenuje, jsou plně zaručena ústavou Sovětského svazu a ústavami svazových republik, které právně zakotvují rovnost všech národů a jejich právo na svobodný vývoj.

Jaký je rozdíl mezi politickou a správní autonomií? Lze jej nejlépe zjistit, poukážeme-li na jednotlivé rysy obou uvedených forem autonomie.

a) *Politická autonomie* se vyznačuje těmito charakteristickými rysy:

1. Autonomní útvar je charakterisován svou vlastní ústavou, která vychází z jednotných zásad ústavy státu, plně se s nimi shoduje a přizpůsobuje je pouze konkrétním podmínkám svého území, národa, způsobu života atd. Tato ústava podléhá schválení nejvyšším orgánem moci ve státě.¹¹⁾

¹¹⁾ Dále budeme pod čarou porovnávat charakteristické rysy politické autonomie se státně právním postavením Slovenska v rámci ČSR, především upozorňovat na zvláštnosti, jimiž se Slovensko vyznačuje. Postavení Slovenska v rámci republiky bylo původně vymezeno v Ústavě 9. května (především v základním článku II, VIII, a v kapitole V, o slovenských národních orgánech). V letošním roce došlo k úpravě, která je velmi rozsáhlá a mění v podstatě mnohé ustanovení naší ústavy. Jde o ústavní zákon č. 33/1955 Sb. o slovenských národních orgánech. Avšak i po této úpravě nebylo dáno Slovensku právo mít vlastní ústavu nebo se vyznačovat „řádem o autonomii“.

2. Autonomní útvar se vyznačuje zvláštním zákonodárným sborem, který je nejvyšším mocenským orgánem na jeho území. Obsah i rozsah pravomoci zákonodárného sboru je vymezen celostátní ústavou. Nejvyššímu mocenskému orgánu státu náleží dozor nad jeho zákonodárnou činností.¹²⁾ Zákony autonomního útvaru konkretisují zákony státu, působující je národním a místním zvláštností. Pokud nejsou celostátní normy, vydává zákonodárný orgán autonomního útvaru původní zákony (rozumí se, že jen v rámci jemu vymezené kompetence, t. j. v oblasti věcí národních a místních), které však nesmějí odporovat ústavě státu a celostátním zákonům.

Při kolisi zákona autonomního útvaru a zákona celostátního platí zákon celostátní, zatím co zákon autonomního útvaru nesmí být aplikován ani na jeho území.¹³⁾ Vlastní zákonodárství autonomního útvaru neznamena tedy porušení nebo sebemenší narušení právní jednoty státu, nýbrž jediné její utužení na autonomních principech. Z toho je zároveň jasné, že i na jeho území se uplatňuje jednotná zákonnost socialistického státu.

3. Autonomní útvar se vyznačuje vlastními nejvyššími orgány výkonnými a nařizovacími — autonomní vládou a ministerstvy. Vláda (na př. rada ministrů ASSR) autonomního útvaru není bezprostředně podřízena vládě státu, nýbrž je jí podřízena prostřednictvím svého nejvyššího orgánu moci — zákonodárného sboru politické autonomie.¹⁴⁾

¹²⁾ Do vydání ústavního zákona č. 33/1956 Sb. podléhala zákonodárná činnost SNR předběžné kontrole vlády (viz § 110 ústavy) a následné kontrole předsednictva Národního shromáždění (viz § 65 ústavy). Ústavní zákon č. 33/1956 Sb. ruší předběžnou kontrolu zákonodárné činnosti SNR vládou a v § 18 ponechává toliko kontrolu následnou předsednictvem Národního shromáždění, které je zmocněno rozhodovat o platnosti či neplatnosti zákona SNR.

¹³⁾ Ústava 9. května i zákon č. 33/1956 Sb. nestanoví, že zákon SNR nesmí odporovat celostátnímu zákonu. Zákon SNR však nesmí být podle § 18 citovaného ústavního zákona v rozporu s ústavou, s ústavními zákony a nesmí překračovat pravomoc vymezenou v §§ 2 a 3 cit. zákona. Při případné kolisi mezi zákonem SNR a ústavou atd. platí zákon SNR až do rozhodnutí o jeho neplatnosti předsednictvem Národního shromáždění (§ 18 ústavního zákona č. 33/1956 Sb.).

¹⁴⁾ Podle ústavy 9. května byl Sbor pověřenců jmenován a odvoláván vládou republiky Československé (základní článek č. IX ústavy a j.). Podle § 117 ústavy odpovídal za svou činnost především vládě republiky; byl jejím výkonným orgánem (§ 93 ústavy). Teprve na druhém místě byl podřízen SNR a za svou činnost jí odpověden (zejména pokud jde o činnost směřující k provedení zákonů SNR — § 118 ústavy).

Ústřední orgán výkonný a nařizovací má jen právo pozastavit výkon usnesení a nařízení vlády autonomního útvaru. Právo zrušit je má jen nejvyšší orgán moci autonomního útvaru a nejvyšší orgán moci státu (v SSSR též i presidium nejvyššího sovětu svazové republiky). Vláda autonomního útvaru podléhá teprve druhotně vládě státu. Vláda státu je však povinna řídit a kontrolovat její činnost. Ministerstva autonomního útvaru jsou podřízena jednak jeho vládě, jednak ministerstvům státu. V oblastech, které jsou vyňaty z autonomní samosprávy, rozhodují vláda a ministerstva státu i na území autonomní jednotky přímo.

4. Vedle nejvyšších orgánů moci a správy se autonomní útvar vyznačuje vlastním nejvyšším soudem, který je volen jeho nejvyšším orgánem moci. Pokud jde o prokurátora autonomního útvaru, je jmenován prokurátorem státu (na př. v SSSR generálním prokurátorem SSSR). Tím vytvářejí nejvyšší orgány autonomního útvaru *jednotnou uzavřenou soustavu*.¹⁵⁾

Ústavní zákon č. 33/1956 Sb. provedl změnu i těchto ustanovení Ústavy 9. května. Podle §§ 2 a 21. cit. zákona jmenuje a odvolává Sbor pověřenců, jeho předsedu a jeho jednotlivé členy, jakož i určuje jejich počet a který z nich bude které pověřenectvo řídit Slovenská národní rada.

Sbor pověřenců je odpověden ze své činnosti toliko Slovenské národní radě a jí je také povinen skládat účty z celé své činnosti, t. j. i z té činnosti, kdy je orgánem vlády. Ve své činnosti se však Sbor pověřenců a jeho členové spravují nejen zákony a direktivami SNR, nýbrž i celostátními zákony, vládními nařízeními a zásadními směrnicemi vlády. Jednotliví pověřenci též i nařízeními a zásadními směrnicemi kompetentních ministrů. Vládě zůstalo oprávnění rušit usnesení nebo jiné opatření Sboru pověřenců, jsou-li v rozporu se zákonem nebo zásadními směrnicemi vlády (§ 24 cit. zákona). Vláda však nemá již pravomoc rušit nařízení Sboru pověřenců nebo pověřence k provedení zákona Slovenské národní rady (viz § 25 cit. zákona).

V rámci své kompetence rozhoduje Sbor pověřenců s konečnou platností. Pokud jde o obory správy, které jsou řízeny toliko centrálně, stanoví § 19 odst. 2 cit. zákona, že vláda se bude opírat při řízení těchto celostátních správ o spolupráci se Sborem pověřenců.

Důležitou výsadou, kterou si podrželo Národní shromáždění a vláda, je — pokud jde o pověřenectva sama, zřizuje je a ruší nikoli Slovenská národní rada, nýbrž Národní shromáždění zákonem nebo vláda vládním nařízením podle ústavního zákona č. 47/1950 Sb.

¹⁵⁾ Pokud jde o Slovensko, nemá vlastní nejvyšší soud a výkon soudnictví je řízen ústředně. Naproti tomu je však pro Slovensko jmenován jeden z náměstků generálního prokurátora republiky. Autonomní orgány Slovenska nevytvářejí uzavřenou soustavu nejvyšších orgánů autonomního útvaru.

5. Orgány místní moci a správy jsou vedeny nejvyššími orgány autonomního útvaru a jsou jim za výkon své činnosti bezprostředně odpovědny. Územní dělení na menší správní jednotky provádí nejvyšší orgán moci autonomního útvaru. Avšak toto rozdělení může podléhat schválení nejvyšším orgánem moci státu.¹⁶⁾

6. Hranici autonomního útvaru vymezuje, určuje a mění nejvyšší orgán státu v dohodě s nejvyšším orgánem moci autonomního útvaru.

7. Autonomní útvar se vyznačuje vlastním plánem hospodářského rozvoje a rozpočtovými právy.¹⁷⁾

8. Autonomní útvar se dále vyznačuje vlastním státním občanstvím.

b) Rysy *administrativní autonomie* lze vymezit takto:

1. Autonomní jednotka je zpravidla charakterisována „řádem o autonomii“, který vypracovává její mocenský orgán v mezích určených státem. Řád o autonomii nabývá platnosti po potvrzení nejvyšším orgánem státu.

2. Orgány autonomní jednotky zaujímají zvláštní postavení mezi místními orgány moci a správy, což bývá přímo ústavně zakotveno.¹⁸⁾

3. Výrazem tohoto zvláštního postavení je, že orgány autonomní jednotky jsou oprávněny k bezprostřednímu styku s ústředními orgány státu a že v mnohých případech jsou jen ony kompetentní rušit nebo pozastavovat rozhodnutí a usnesení orgánů autonomní jednotky.¹⁹⁾

4. Orgány moci autonomní jednotky jsou oprávněny vydávat původní právní normy, pokud jde o věci národní a místní, a těmto potřeb-

¹⁶⁾ Kraje v republice Československé zřizuje a ruší Národní shromáždění. Tím je dáno i vymezení hranic Slovenska a českých krajů. Pokud jde o okresy a nižší správní jednotky, podléhá jejich úprava výhradně slovenským národním orgánům.

¹⁷⁾ Podle Ústavy 9. května neměla Slovenská národní rada rozpočtových práv neusnášela se na hospodářském plánu rozvoje Slovenska. § 2 ústavního zákona č. 33/1956 Sb. nadal Slovenskou národní radu právy projednávat a schvalovat plán rozvoje národního hospodářství Slovenska a rozpočet Slovenska. Sbor pověřenců je povinen informovat Slovenskou národní radu o všech otázkách socialistické výstavby Slovenska.

¹⁸⁾ Viz ústava RSFSR čl. 73—76 a j., ústava ČLR, část 5, č. 67—72 a j. a ústava Rumunské lidové republiky čl. 18—21.

¹⁹⁾ Není tomu v každém případě. Ústava ČLR zakotvuje, že pouze usnesení orgánů moci autonomní oblasti jsou rušena stálým výborem VSLZ. Pokud jde o orgány nižších autonomních jednotek, ruší nebo mění jejich nařízení orgán vyšší administrativní jednotky, jejíž jsou autonomní okruhy a újezdy součástí.

bám přizpůsobovat i normativní akty vyšší právní síly. Tyto normativní akty však nesmějí odporovat celostátním zákonům a jiným vyšším aktům. Při kolisi lze aplikovat toliko vyšší normativní akty. Jinak se pravomoc orgánů moci autonomní jednotky v normotvorné činnosti neodlišuje od pravomoci administrativní jednotky jí na roveň postavené.

5. Výkonné a nařizovací orgány autonomní jednotky podléhají nejen jejím orgánům moci, nýbrž i vyšším správním orgánům státu především v těch otázkách, kdy uskutečňují úkoly státní správy vůbec.

6. Orgány autonomní jednotky řídí nižší místní orgány státní moci a správy. Nadřízené orgány státní moci a správy vedou místní orgány moci a správy autonomní jednotky, pokud to nepatří přímo do jejich kompetence, pouze prostřednictvím orgánů autonomní jednotky. Územní dělení autonomní jednotky na nižší správní jednotky navrhuje její mocenský orgán a schvaluje mocenský nebo správní orgán státu.

7. Autonomní jednotka se dále vyznačuje soudem druhé (výjimečně toliko první) stolice, který je volen orgánem moci správní autonomie (ve druhém případě přímo lidem), a prokurátorem jmenovaným prokurátorem státu.

8. Autonomní jednotka je nadána rozpočtovými právy.

Obě tyto formy oblastní autonomie plně dokázaly svou životnost v dějinách vývoje Sovětského svazu. V boji o moc proletariátu na jejich území a za upevnění této moci isolovaly vykořisťovatelské špičky národů a národností od pracujících mas. Jejich pomocí se stala sovětská moc blízká všem národům a národnostem Ruska. Byly vytvořeny reálné předpoklady k pevnému svazku autonomních útvarů a jednotek s ústřední mocí.

c) Vedle těchto dvou klasických forem oblastní autonomie existují další *zvláštní formy*, které se postavením ve státě nemohou rovnat politické autonomii. Avšak pravomoc orgánů těchto autonomních útvarů je rozsáhlejší a obsáhlejší než orgánů autonomie správní.

Dějiny první hlavní fáze socialistického státu (jak sovětské, tak lidově demokratické formy) přinesly bohatou rozmanitost forem oblastní autonomie. Tato rozmanitost je podmíněna především různým hospodářským, politickým i kulturním stupněm vývoje toho kterého národa v období zřizování autonomního útvaru. Dále je podmíněna i poměrem třídních sil mezi dělnickou třídou a nacionalistickou kontrarevolucí, průběhem a formami boje mezi nimi.

Všem těmto podmínkám musí být přizpůsobena forma oblastní autonomie tak, aby co nejlépe zajistila svazek dělnické třídy dříve vládnoucího národa s pracujícími dříve potlačovaného národa a přispěla k upevnění diktatury proletariátu. Protože uvedené podmínky jsou v jednotlivých případech různé a vynucují si specifické rysy v ústrojí oblastní autonomie, mluvíme o *zvláštních formách oblastní autonomie*.

Je jasné, že tak, jak postupuje výstavba socialismu, je i postupně odstraňována faktická nerovnost mezi národy. Mizí jeden souhrn podmínek, který si vynucoval zvláštní formu oblastní autonomie. Nadále však zůstávají rozdíly mezi národy ve způsobu života, v životních podmínkách, v řeči, ve formě kultury atd. Ještě dlouhou dobu budou zajiště působit (i po vybudování socialismu v základech) na formu oblastní autonomie i konkrétní zvláštnosti forem přechodu k socialismu. Z toho všeho lze vyvodit závěr, že jsou-li zvláštní formy oblastní autonomie *zákonitě a nutně v přechodném období* od kapitalismu k socialismu, *nejsou vyloučeny* ani pro socialismus.

V.

a) Československá republika je jednotným a nedílným státem dvou rovnoprávných národů, Čechů a Slováků. Budeme-li blíže zkoumat postavení Slovenska v rámci republiky, dojdeme k závěru, že zaujímá ve státě zvláštní postavení. Slovenský národ má vlastní národní orgány a jeho území tvoří zvláštní politicko-administrativní jednotku. Tato územní jednotka je obývána kompaktní většinou slovenského národa odlišujícího se od národa českého svým způsobem života, životními a sociálními podmínkami. Slovensko je hospodářskou jednotkou, která je s to zajistit (za pomoci české dělnické třídy) další ekonomický, politický a kulturní rozvoj slovenského národa. Z uvedeného vyplývá, že Slovensko splňuje všechny podmínky oblastní autonomie (národnostně územní autonomie).

Vykonavatelem zákonodárné pravomoci na území Slovenska v mezích §§ 2 a 3 ústavního zákona č. 33/1956 Sb. je Slovenská národní rada. Orgánem vládním a výkonným pro Slovensko je Sbor pověřenců jmenovaný a odvolávaný Slovenskou národní radou, které také odpovídá za svou činnost (§§ 21 a 23 cit. zákona). Pomocí národních orgánů uskutečňuje slovenský lid správu národních a místních věcí a přizpůsobuje celostátní opatření národním a místním podmín-

kám. Zvláštní postavení Slovenska v rámci republiky vyplývající z Ústavy 9. května a ústavního zákona č. 33/1956 Sb. nenarušuje její jednotu, naopak je předpokladem bratrského soužití Čechů a Slováků v unitárním státě, jehož jednotu posiluje.

Postavení Slovenska v rámci republiky dozrává během výstavby socialismu v republice změn. Výstavba socialismu na Slovensku, růst dělnické třídy Slovenska, prohlubování socialistického demokratického společenského a státního zřízení republiky a upevňování bratrského svazku českého a slovenského národa vytvořily předpoklady k nové ústavní úpravě postavení Slovenska v rámci republiky, která směřuje k posílení pravomoci slovenských národních orgánů a jejich odpovědnosti za výstavbu socialismu na Slovensku. Cílem nové úpravy ústavním zákonem č. 33/1956 Sb. je umožnit další rozvoj iniciativy pracujícího lidu Slovenska, zajistit další rychlý politický a kulturní vývoj slovenského národa, uvolnit zdroje a rezervy slovenského národního hospodářství k výstavbě socialismu a tím vším přispět k dalšímu upevnění bratrských vztahů mezi národy naší republiky. S hlediska státně právního znamená tato úprava *posílení prvků* politické autonomie při *zachování specifických rysů* vyplývajících z konkrétních podmínek naší cesty k socialismu. V důsledku jejich existence zůstává Slovensko *zvláštní formou* oblastní socialistické autonomie (viz rozbor provedený v krátké charakteristice pod čarou) se silnými prvky autonomie politické.

b) Z ostatních lidových demokracií se vyskytuje *oblastní autonomie v Rumunské lidové republice a Čínské lidové republice*.

V Rumunsku byla ústavou z r. 1952 zřízena autonomní jednotka pro oblast obývanou maďarskou národní menšinou — Maďarská autonomní oblast. Maďarská autonomní oblast je tvořena územím, „na kterém žije kompaktní maďarské... obyvatelstvo, a má svou autonomně administrativní správu, volenou obyvatelstvem autonomní oblasti“²⁰⁾. Ústava předvídá vypracování „řádu o autonomii“ orgány Maďarské oblastní autonomie, který podléhá schválení Velkého národního shromáždění Rumunské lidové republiky.²¹⁾ Uvedené ukazuje na *formu správní autonomie*. Tento závěr dále potvrzují čl. 19 a 20, hlava V o místních

²⁰⁾ *Konstitucia i osnovnyje zakonodatěl'nyje akty Rumunskoj Narodnoj Respubliki*; ústava RLR, hlava II, čl. 19; (Moskva 1954).

²¹⁾ Tamtéž, čl. 21.

orgánech státní moci a správy (především čl. 57 a 58) a hlava VI o soudu a prokuratuře.

Čínská lidová republika je jednotným mnohonárodnostním státem. „Národní autonomní oblasti jsou neoddělitelnou částí Čínské lidové republiky.“²²⁾ Praxe čínského mnohonárodnostního státu potvrzuje, že autonomní útvar (jednotka) nepředpokládá federativní zřízení, naopak pokud se vyskytuje, je organickou součástí unitárního (jednoduchého) státu.

V Čínské lidové republice se vyskytují (vedle normálních správních jednotek) autonomní oblasti, autonomní okruhy a autonomní újezdy. Nižšími národnostně územními jednotkami jsou národnostní obvody a národnostní obce.²³⁾ Tyto správní jednotky se však nevyznačují autonomními právy.

Autonomní oblasti, autonomní okruhy a autonomní újezdy a pravomoc jejich orgánů jsou zahrnuty do části 4 hlavy II ústavy ČLR, ve které se pojednává o místních orgánech státní moci a správy. (Dále je jim věnována část 5 hlavy II ústavy.) Jde snad proto o formu správní autonomie? Tomu by nasvědčoval na př. čl. 69 části 5 ústavy, který stanoví, že „samosprávné orgány autonomních oblastí, autonomních okruhů a autonomních újezdů vykonávají funkce místních orgánů určené 4. částí II. hlavy ústavy“. Autonomní práva se především dotýkají možnosti tyto funkce místních orgánů upravit vzhledem k národním a místním potřebám. Jim může být i přizpůsobena forma autonomních orgánů „na základě projevů vůle většiny obyvatelstva té národnosti, která vykonává oblastní autonomii“.²⁴⁾ Vedle toho jsou autonomní jednotky nadány zvláštními právy ve shodě „s vojenským systémem země na místech „právem organisovat“ oddíly veřejné bezpečnosti“.²⁵⁾ Tato stránka věci svědčí o *překročení rámce* formy správní autonomie.

Konečně ústava Čínské lidové republiky zakotvuje *rozdílné postavení jednotlivých autonomních jednotek*. Tak na př. podléhají-li orgány autonomní oblasti nejvyšším orgánům státní moci a správy, není tomu tak již u orgánů autonomních okruhů a újezdů, které podléhají vyšším státním orgánům (orgánům provincie nebo autonomní oblasti). Dále,

²²⁾ Materiály prvního zasedání VSLZ; ústava ČLR čl. 3, *Rudé právo* 1955.

²³⁾ Tamtéž, čl. 53, 56.

²⁴⁾ Tamtéž, čl. 67.

²⁵⁾ Tamtéž, čl. 70.

potvrzuje-li správní rozdělení autonomních oblastí Všečínské shromáždění lidových zástupců, provádí obdobnou činnost, pokud jde o správní rozdělení autonomních okruhů a autonomních újezdů, Státní rada.²⁶⁾ Avšak jde-li o záležitosti národnostní vůbec, rozhoduje o nich Státní rada. Existuje tedy i přímý styk mezi orgány autonomních okruhů a újezdů a nejvyšším orgánem státní správy. Zároveň je u Všečínského shromáždění lidových zástupců zřízena (stálá) komise pro záležitosti národnostní.²⁷⁾

Ačkoli materiály k posouzení problému forem oblastní autonomie v Čínské lidové republice jsou u nás velmi nepatrné, máme za to, že nejde (především pokud se týká autonomní oblasti) o pouhou správní autonomii, nýbrž o *zvláštní formu oblastní autonomie*, která je vynucena specifickými podmínkami řešení národnostní otázky v Číně.

РЕЗЮМЕ

Статья „Социалистическая автономия“ посвящена одному из важнейших принципов формы государственного устройства социалистического многонационального государства — национально-территориальной (областной) автономии.

Автор сначала приводит общее понятие автономии, а потом останавливается специально на понятии социалистической автономии. Он утверждает, что социалистическая областная автономия является самостоятельным осуществлением государственной власти, национальным государственным образованием (национальной административной единицей) в пределах компетенции, установленным при участии представителей национального государственного образования (национальной административной единицы) верховными органами государства. Одновременно автор указывает на то, что в отношении автономного образования речь идет о несuverенной части слитного государства, являющегося реализацией национального суверенитета на автономных началах. Затем автор проводит анализ условий, необходимых для признания автономных прав за тем или другим населением, той или другой частью многонационального государства.

Во второй части автор анализирует преимущества и отрицательные стороны социалистической областной автономии. Он указывает на то, что социалистическая автономия дает возможность подразделения населения по классам, что она является школой интернационализма, что содействует созданию предпосылок для устранения фактического неравенства между народами и для полного развития политической

²⁶⁾ Materiály prvního zasedání VSLZ, čl. 21, odst. 11 a čl. 49, odst. 15.

²⁷⁾ Tamtéž, čl. 34.

силы трудящихся масс прежде угнетаемых народов. Ее большим преимуществом является необыкновенная гибкость, дающая возможность приспособить ее к разным политическим, экономическим и культурным условиям отдельных автономных областей и, таким образом, укрепить союз между рабочим классом господствовавшего прежде народа и крестьянством народа прежде угнетаемого. Всем этим она содействует укреплению единства государства. Для того, чтобы областная автономия могла сохранить эти и другие преимущества, для того, чтобы она стала орудием укрепления власти рабочего класса, пролетариат не должен позволить буржуазии злоупотребить этой революционной формой решения национального вопроса в своих узко эгоистических интересах. Ибо областная автономия — это только форма, положительные или отрицательные стороны которой зависят от ее классового содержания.

В третьей части автор указывает на главные принципы строительства социалистической автономии. Затем следует анализ ее форм. Характеризуя политическую автономию, автор говорит, что она отличается собственной конституцией, замкнутой системой верховных органов власти и управления, правами на планирование и на бюджет и собственным гражданством. Низшие органы власти и управления подчинены верховным органам политической автономии. Территориальные границы политической автономии определяет и изменяет верховный орган власти государства по соглашению с верховным органом власти политической автономии.

Поскольку речь идет об административной автономии, то она, как правило, характеризуется „Положением об автономии“, особым положением органов власти и управления по отношению к остальным органам власти и управления административных единиц, возможностью прямых сношений с верховными органами государства и очень часто прямой подчиненностью этим органам. Далее автор указывает на особенности нормоустанавливающей деятельности органов административной автономии и приводит еще другие, характеризующие ее черты.

Наряду с этими двумя главными формами областной автономии существуют, прежде всего в первом главном фазисе развития социалистического государства, особые формы областной автономии, обусловленные разной ступенью экономического, политического и культурного развития народов, осуществляющих свой национальный суверенитет на автономных началах, и разным ходом процесса установления и укрепления диктатуры пролетариата в том или другом многонациональном государстве.

Заключительная часть статьи посвящена краткой характеристике форм областной автономии в Чехословацкой республике, в Румынской народной республике и в Китайской народной республике.

С чешского перевод С. Захаров

RESÜMEE

Der Artikel „Die sozialistische Autonomie“ ist einem der wichtigsten Grundsätze der Form der Staatsordnung des sozialistischen Nationalitätenstaates — der nationalen Gebietsautonomie, gewidmet.

Der Autor spezifiziert nach Abgrenzung des Begriffes „Autonomie“ die sozialistische Gebietsautonomie. Er führt aus, dass die sozialistische Gebietsautonomie im Rahmen der Kompetenzen, die mit Teilnahme der Vertreter des nationalen Staatsgebildes (der nationalen Verwaltungseinheit) durch die höchsten Organe des Staates festgesetzt sind, eine selbständige Verwirklichung der Staatsmacht durch das nationale Staatsgebilde (durch die nationale Verwaltungseinheit) ist. Gleichzeitig weist er darauf hin, dass es sich im Falle eines autonomen Gebildes um einen nicht souveränen Teil eines Staates, welcher eine Realisation der nationalen Souveränität auf autonomen Prinzipien ist, handelt. Weiter führt er eine Analyse der Bedingungen durch, die zur Zuerkennung der autonomen Rechte einem Teil der Bevölkerung eines Nationalitätenstaates nötig sind.

Im zweiten Teil setzt der Autor die Vor- und Nachteile der sozialistischen Gebietsautonomie auseinander. Er zeigt, dass die sozialistische Autonomie eine Einteilung der Bevölkerung nach Klassen ermöglicht, dass sie eine Schule des Internationalismus ist, und bei der Herausbildung der zur Beseitigung der Ungleichheit zwischen den Völkern nötigen Voraussetzungen und zur vollen Entwicklung der politischen Macht der Werktätigen des früher unterdrückten Volkes beiträgt. Der grosse Vorzug der sozialistischen Autonomie ist die ungewöhnliche Elastizität, welche ermöglicht, sie verschiedenen politischen, wirtschaftlichen und kulturellen Bedingungen der einzelnen Gebietsautonomien anzupassen, und so das Band zwischen der Arbeiterklasse des früher regierenden Volkes und den Arbeitenden des früher unterdrückten Volkes zu festigen. Mit allem diesem, trägt sie zur Stärkung der Einheit des Staates bei. Damit die Gebietsautonomie diese und andere Vorteile nachweisen kann und um ein Instrument der Festigung der Macht der Arbeiterklasse zu werden, darf das Proletariat einen Missbrauch dieser revolutionären Form der Lösung der Nationalitätenfrage durch die Bourgeoisie nicht erlauben. Denn die Gebietsautonomie ist nur eine Form, deren Vor- oder Nachteile vom Klasseninhalt abhängen.

Im dritten Teil des Artikels wird auf die Hauptgrundsätze der Bildung der sozialistischen Autonomie hingewiesen. Dann folgt eine Analyse ihrer Formen. Der Autor charakterisiert die politische Autonomie, die sich durch eigene Verfassung, ein geschlossenes System der höchsten Organe der Macht und der Verwaltung, Planungs- und Budgetrechte und eigene Staatsangehörigkeit auszeichnet. Soweit es sich um untergeordnete Organe der Macht und Verwaltung handelt, sind sie den höchsten Organen der politischen Autonomie unterstellt. Die Gebietsgrenzen der politischen Autonomie bestimmt und ändert, in Vereinbarung mit dem höchsten Machtorgan der politischen Autonomie, das höchste Organ der Staatsmacht.

Soweit es sich um die Verwaltungsautonomie handelt, zeichnet sie sich der Regel nach durch die „Ordnung der Autonomie“, besondere Stellung der Organe der Macht und Verwaltung, die Möglichkeit der direkten Verbindung mit den höchsten Organen des Staates und manchmal auch durch direkte Unterordnung unter diese Organe, aus. Weiter wird auf die besondere normenbildende Tätigkeit der Organe der Verwaltungsautonomie hingewiesen und es werden weitere charakteristische Züge der Verwaltungsautonomie angeführt.

Neben diesen beiden Hauptformen der Gebietsautonomie existieren, vor allem in der ersten Hauptfase der Entwicklung des sozialistischen Staates, besondere Formen der Gebietsautonomie. Diese sind durch verschiedene Stufen der wirtschaftlichen, politischen und kulturellen Entwicklung der Völker, die ihre nationale Souveränität auf autonomen Prinzipien realisieren und durch verschiedenen Verlauf des Prozesses des Sieges und der Festigung der Diktatur des Proletariates im Nationalitätenstaat, bedingt.

Der Schluss des Artikels ist einer kurzen Charakteristik der Formen der Gebietsautonomien in der Tschechoslowakischen Republik, der Rumänischen Volksrepublik und der Chinesischen Volksrepublik gewidmet.

Übersetzt von K. Litsch

Vzhledem k tomu, že v socialistickém státě neexistuje nezaměstnanost, nemůže být ani počítáno s uspokojováním potřeb pracovníků s rezervní armády nezaměstnaných, a stát, aby splnil požadavky jednotlivých odvětví národního hospodářství, musí proto převážně počítat se systematickým zařazováním mládeže do jednotlivých odvětví národního hospodářství jako s hlavním zdrojem rozšířené reprodukce pracovní síly. Děje se to plánovitým nábořem žáků osmiletých pro jednotlivá povolání do učebního poměru a do učebních státních pracovních záloh, rozmišťováním absolventů škol a státních pracovních záloh. Při plánování náboru musí státní orgány přikládat k délce výcvikové doby vzhledem k stupni žádané kvalifikace po uplynutí této doby. Příslušné orgány státu musí proto plánovat i výchovný proces.

Základní směrnice pro organizování správné výchovy dělnického dorostu zůstává Marxova poznámka,¹⁾ že jediným prostředkem k produkci všestranně vyvinutých lidí je spojovat od určitého věku produkční práci s theoretickým vyučováním. „Jestliže tovární zákonodárství jak první skrovný stupeň, těžce vybojovaný na kapitálu, spojuje s tovární

¹⁾ Srov. *Účelnice politické výchovy*, SNPL, 1954, str. 560. Využívá při tom nejrůznějších forem zvyšování kvalifikace zaměstnanců a rozkolevání mládeže pro povolání.

²⁾ V socialistickém státě nepůsobí již všeobecný zákon kapitalistické akumulace. Srov. tamtéž, str. 149–153.

³⁾ K. Marx: *Kapitál I*, SNPL, 1953, str. 514.